

מאורות השבת

שע"י המכון התורני ירושלים

לך לך - תשפ"ה | גליון 137 | עורך ראשי: הרב נעם יעקובי שליט"א

ניתן לקבל את העלון כל שבוע במייל: yoelf@asiatec.co.il

מן הפרשה

להערות והארות: yoelf@asiatec.co.il
ה'מכון התורני' - שירותי הקלדה ועימוד
רחוב האומן 27 ירושלים: 0534150337

יסוד היהדות - הניתוק מהעולם הזה

אלא להשי"ת בלבד, וא"כ היציאה מבית אביו אינה נחשבת אצלו כלל בגדר התנתקות ממקומו.

נמצא לפי זה, שסדר הפרשיות הראשונות בתורה כך הוא: פרשת בראשית עוסקת בענייני אלוקות, פרשת נח בענייני כללות האנושיות, ובפרשת לך לך מתחיל ענין היהדות, כפי שהתגלה ע"י אברהם אבינו. ומודגש כאן, שהראשית של כל היהדות הוא ה"לך לך", היינו הניתוק מן העולם הזה. זה הא-ב' של האידישקייט!

(תפארת שמשון - רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל)

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ וְכוּ" (בראשית יב, א).

יש להתבונן, מה היה גודל הנסיון של אברהם אבינו ע"ה ב"לך לך מארצך", והרי ישנם הרבה בני אדם שנצרכים לעבור ולנדוד ממקומם?

אמנם נראה, שהנסיון לא היה לראות האם יסכים לצאת ממקומו או לא, אלא האם יהיה זה אצלו בכלל בגדר התנתקות, והיינו לברר האם יש לו שייכות לבית אביו, וזה מקומו, או שמא אין הוא שייך

ונברכו בך

בר"ן שבועות ח, ב (בדפי הרי"ף). כמו כן בברכה, צריך ממי להמשיך את השפע, ובלעדיו אי אפשר שתחול מציאות הברכה. כך "ונברכו בך" שכל המברך את בנו, ימשיך מאברהם את שפע הברכה. ברכה צריכה התפסה.

ובדומה לזה, כשקוראים שם לתינוק על שמו של אדם שנפטר, זה המשכה מהנפטר לתינוק שקרוי על שמו, כי עי"ז נותנים לילד מכוחות של אותו אדם שעל שמו הוא נקרא. ולכן כל ענין קריאת שם אינו דבר פשוט. אמרתי את זה לרבי אייזיק שר ז"ל והוא אמר שיש ראיות לזה.

(שיעורי חומש - הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל)

אשר עשו בחרן

מילה, פשוטו כמשמעו - כריתת ברית עם הקב"ה. יש לנו תפילין, לא טקס הנחתן ולא פולחן, אלא אות הצטיינות, החיות שבדבר. לכן האנשים והנשים שנתגיירו ע"י אברהם ושרה נקראים "הנפש אשר עשו", כאילו עשאו ממש. ולפי"ז נוכל להבין מה שכתוב (יבמות מח, ב) "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי", הוא ממש כקטן שנולד, כי כשאדם נכנס תחת כנפי השכינה הוא נכנס לברית עם הקב"ה, הוא מתחיל חיים חדשים.

(שיעורי חומש - הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל)

כנגדו ולהורגו. ומשום כך נראה, שהתורה מדגישה דוקא כאן את העובדא שאברהם אבינו היה אברהם 'העברי', אשר כל העולם כולו עמד מעבר אחד והוא עמד מן העבר השני, בכדי ללמדנו כיצד זכה אברהם למדרגה כה גבוהה ולהשגחה כה מיוחדת עד שמלאך נשלח אליו ממרום. הסיבה לכך היתה אחת ויחידה, משום שאברהם אבינו היה איתן וחזק בהשקפתו ובאמונתו בקב"ה כנגד כל העולם כולו! זו הסיבה אשר בזכותה הוא זכה להשגחה מיוחדת ושמימית!

וללמדנו באו הדברים, כי גם אנו יכולים לזכות להשגחה שמימית נעלה מעין זו! אם גם אנו נתמסר באמונה שלמה לבורא העולם, ונעמוד בעוז על טהרת השקפת התורה גם במקום בו נדרש לשם כך לעמוד כנגד המלעיגים - הרי שנהיה ראויים לשמירה מיוחדת, ולהצלה מכל פגע וצררה!

(מקדש הלוי - הגאון רבי יוסף צבי דינר זצ"ל)

"וַיִּבְרְכוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפְחוֹת הָאֲדָמָה" (בראשית יב, ב). וברש"י: "ונברכו בך" - אדם אומר לבנו תהא כאברהם כו', וכן "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה".

מה החילוק אם מברכים ואומרים תהא כאברהם, או שסתם אומרים תהא יהודי טוב, תצליח בלימוד, וכדומה? המשמעות בדברי רש"י היא שזה גדר של התפסה. כמו בנדר, שאדם מקבל על עצמו איזה נדר והוא אומר "דבר זה יהיה עלי כקרבת". למה צריך לומר שיהיה כקרבת? כי נדר צריך התפסה, פירוש, שהקדושה מהקרבת ממשיכה על האיסור שהוא רוצה לאסור על עצמו [כ"ה

"וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ כו' וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂו בַּחֲרָן" (בראשית יב, ה). וברש"י: "אשר עשו בחרן" - שהכניסן תחת כנפי השכינה כו' ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו. הכוזרי (מאמר שלישי ט) מסביר את ההבדל בין תורה לשאר הדתות. התורה היא הגוף החי עצמו, ושאר הדתות הם ציור, תמונה, אבל ללא חיות. אצל גוים הדת היא טקסים ופולחנים לאיחוד העדה, מכל מנהג עושים טקס יבש, ותו לא, כי זה ציור ודוגמא. אולם ביהדות אין טקס ופולחן. יש לנו ברית

מסירות נפש על האמונה

"וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלְנֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אַחִי אֲשַׁכַּל וְאֲחִי עֵנָר וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית אַבְרָם" (בראשית יד, יג). ובמדרש (בראשית רבה מב, ח): "ויגד לאברהם העברי" וכו'. רבי יהודה אומר, כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד.

לכאורה יש לעיין, מדוע דוקא כאן, בשעה בה בישר הפליט לאברהם כי נשבה לוט בן אחיו - מצאה התורה לנכון לכנות את אברהם אבינו בשם אברהם 'העברי', שם אשר הינו בעל משמעות עמוקה כל כך כפי שלמדים אנו מדברי חז"ל?

ונראה לומר, כי הנה מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פרק כז), כי ה'פליט' אשר בישר לאברהם את הבשורה האמורה הינו המלאך מיכאל בכבודו ובעצמו אשר נשלח ממרומים בכדי לסייע לצדיק להציל את בן אחיו, ולהזהירו מפני כוונתם של אמרפל וחבריו להלחם

מן המדרש

מדרש רבה לך לך לט, ג

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם" (בראשית יב, א). רַבִּי בְּרַכְיָה פָּתַח, "אַחֹת לְנוּ קְטַנָּה וְשָׂדִים אֵין לָהּ" וגו' (שיר השירים ח, ח), "אַחֹת לְנוּ קְטַנָּה", זֶה אַבְרָהָם שְׂאִיחָה אֶת כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם. בַּר קֶפְרָא אָמַר, כְּזֶה שֶׁהוּא מֵאַחָה אֶת הַקָּרֵעַ. "קְטַנָּה", שְׁעַד שֶׁהוּא קָטָן הִיָּה מְסַגֵּל מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. "וְשָׂדִים אֵין לָהּ", לֹא הִנְיָקוּהוּ לֹא לְמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. "מִה נַעֲשֶׂה לְאַחֹתֵינוּ בַּיּוֹם שְׂיִדְבֵר בָּהּ" (שם), בַּיּוֹם שְׂגֹזַר עָלָיו נִמְרֹד לִירֵד לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ. "אִם חוּמָה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ" (שם פסוק ט), אִם מַעֲמִיד דְּבָרִים כְּחוּמָה, יִבְנָה עָלֶיהָ. "וְאִם דָּלִת הִיא נִצְוֹר עָלֶיהָ" (שם), אִם דֵּל הוּא בְּמִצְוֹת וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים "נִצְוֹר עָלֶיהָ לֹחַ אֲרוֹז", מִה הַצּוּרָה הַזֹּאת אֵינָה אֶלָּא לְשַׁעָה, כֶּף אֵין אֲנִי מִתְקַים עָלָיו אֶלָּא לְשַׁעָה. אָמַר לְפָנָיו רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, "אֲנִי חוּמָה", מַעֲמִיד אֲנִי דְּבָרִי. "וְשָׂדֵי כְּמַגְדְּלוֹת" (שם פסוק י), זֶה חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזָרְיָה. "אִזְ הִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם" (שם), שְׂנַכְנַס בְּשְׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשְׁלוֹם.

שהוא קטן, כבר היה מסגל [מרגיל] את עצמו בעשיית מצוות ומעשים טובים. ומה שנאמר עוד "ושדים אין לה", פירושו, לא הניקוהו לא היה מי שילמד ויחנך אותו למצוות ולמעשים טובים, אלא מעצמו הכיר את הקב"ה, וקיים את כל המצוות מדעתו.

וממשיך הכתוב לומר "מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה" (שיר השירים ח, ח), כלומר הקב"ה התייעץ עם המלאכים, מה לעשות עם "אחותינו" הלא הוא אברהם. ביום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש, האם יש להצילו מכבשן האש או לא. ומשיב הכתוב, שהחליטו בפמליא של מעלה, "אם חומה היא נבנה עליה" (שיר השירים ח, ט), כלומר אם מעמיד דברים כחומה [אם ימסור את נפשו על קידוש ה' ותהיה אמונתו חזקה כחומה העומדת ומגינה מפני מלחמות] "נבנה עליה טירת כסף" (שיר השירים ח, ט), יבנה עליה [ניתן לבנות מחומה זו, כלומר מאברהם], את עם ישראל שקראם הכתוב (תהלים סח, יד) "כנפי יונה נחפה בכסף". וממשיך הכתוב בשיר השירים (שיר השירים ח, ט) "ואם דלת היא נצור עליה לוח ארוז", אם דל הוא במצוות ובמעשים טובים, ואינו עובד את הקב"ה בלב שלם, ולא ימסור את נפשו על קידוש ה', אזי לא יעמיד ממנו הקב"ה זרע הגון שיהיה לו שם ושארית לכל הדורות, אלא ישגיח עליו לזמן מועט, וכפי שממשיך הכתוב "נצור עליה לוח ארוז" (שיר השירים ח, ט), מה הצורה הזו החקוקה בעץ ארוז, אינה מתקיימת לזמן מרובה. אלא לשעה [לזמן מועט], כך אין אני מתקיים [עומד ומשגיח] עליו אלא לשעה, ולא להעמיד ממנו זרע שמתקיים.

אמר לפניו אברהם, רבון העולמים, "אני חומה" (שיר השירים ח, ז), מעמיד [מקיים] אני את דברי חכמה חזקה ומוטר את נפשי על קידוש ה', ובגלל זה גם "ושדי כמגדלות" (שיר השירים ח, ז), כלומר, ואף זרעי יהיה דומה לי, זה [ואלו הם] חנניה מישאל ועזריה וצדיקים נוספים במשך הדורות שמסרו את נפשם ונהרגו על קידוש ה'. "אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום" (שיר השירים ח, ז), "מוצאת" שאמר הכתוב אינו לשון מציאה אלא לשון יציאה, ומלמד הכתוב כיון שעמד כחומה ומסר נפשו על קידוש ה', זכה לכך שנכנס בשלום ולא הוזקוהו העומדים שם, כפי שמכים את הנידונים למות. וכן לא ניזוק מן האש. ויצא בשלום מן הכבשן.

ד' אמות של הלכה

ברכת ציצית למי שמחליף את הטלית קטן באמצע היום

היצואר אין עולה למנין. [וצריך לזהר בזה בפרט בבחורים בני י"ג שנים שבדרך כלל טלית קטן מס' 5 שקונים בשוק אין לה שיעור זה].

מוכח משו"ע דצריך לברך

בשו"ע (סי' ח' סי' ד) אם פשט טליתו אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו, הגה וי"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו, וי"א דוקא כשנשאר עליו טלית קטן והכי נוהגין, ע"כ. ומבואר במג"א ובכמשה ברורה דלמעשה אם היה דעתו בעת הפשיטה לחזור וללבוש אין צריך לחזור ולברך ברכה אחרת. והנה הכא מיירי

המחליף את הטלית קטן באמצע היום וכגון בערב שבת מפני כבוד שבת וכדומה, האם צריך לברך עליה.

תשובה: צריך לברך "על מצות ציצית". ואף אם כיוון בבוקר בעת ברכת הציצית לפטור את הטלית קטן שיחליף באמצע היום לא מהני, כיון שעבר כבר זמן של היסח הדעת.

כשלוּבְשׁוּ בְּעֶרְב שֶׁבֶת בְּמִקְוֵה - שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְבָרֵךְ שָׁם - אִזִּי אַחֲרַי שְׂיוּצָא מִהַמִּקְוֵה וְנוֹטֵל יָדָיו יִמְשַׁמֵּשׁ בְּצִיצִית וְיִבְרַךְ בְּרַכַּת "עַל מִצְוֹת צִיצִית".

ופשוט שיש לדקדק שיהא בה שיעור טלית קטן. ושיעורו לברך עליה לכל הדיעות היא אמה מלפניו ואמה מלאחריו ונקב בית

שכבר עבר זמן רב מעת ברכת הציצית של בוקר בודאי לא מועיל כוונה וצריך לברך שנית על לבישת הבגד השני.

ספרי שו"ת שפסקו להדיא לברך

להאמור הוא הלכה מפורשת בשו"ע ובנו"כ, אלא שמשום שיש שאין נוהגים כן מפאת חוסר ידיעה, נביא מדברי שאר גדולי הפוסקים שפסקו כן בפשיטות בלי שום חולק.

וכן פסק הבן איש חי (ש"א פ' בראשית אות י') ובשמו בכף החיים (ח' סקנ"ה) ובשו"ת דברי שמואל (הרבני חאו"ח סי' א') שו"ת שבט הקהתי (ח"ב סי' ח') וכן מסיק בשו"ת באר משה (ת"ו סי' ד') ע"ש באריכות גדול. וע"ע בס' ציצית הלכה פסוקה (סי' ח' הע' 221 בסופו).

וביותר מזה הביא במאסף לכל המחנות (סי' ח' סקפ"ג) בשם הארצות החיים דאם היה דעתו לחזור ולהתעטף בטלית אחר אע"פ שאח"כ חזר ונתעטף בטלית זה צריך לברך, ע"ש, וא"כ כ"ש כשאכן התעטף בטלית אחר.

להלכה למעשה, והמחליף הטלית קטן במקוה מתי יברך העולה מכ"ז דברור שלמעשה צריך לברך על טלית קטן שלובש באמצע היום, אף אם כיוון בבוקר בשעת הברכה על הטלית גדול לפטור את הטלית קטן שיחליף באמצע היום. ופשוט שיש לדקדק שיהא בזה שיעור טלית קטן. ושיעורו לברך עליה לכל הדיעות היא אמה מלפניו ואמה מלאחריו ונקב בית הצאור אין עולה למנין (משנה ברורה סי' ט"ז). [וצריך ליזהר בזה בפרט בבחורים בני י"ג שנים שברך כלל טלית קטן מס' 5 שקונים בשוק אין לה שיעור זה].

וכשלוּבשו במקוה, אז לאחר שיוצא מהמקוה ונוטל ידיו ימשמש בציצית ויברך ברכת "על מצות ציצית". וכמבואר בשו"ע (סי' ח' סעי' י'): אם לובש טלית קטן בעוד שאין ידיו נקיות ילבשו בלא ברכה וכשיטול ידיו ימשמש בציצית ויברך עליו וכו', ע"כ. והיינו דבזה יחשב קצת כאלו לובשו אז ואע"ג דקי"ל בכל המצוות דצריך לברך עובר לעשייתן ממש הכא שאני משום דאכתי גברא לא חזי.

(מתוך "אוצר תשובות לשאלות המצוות" - הרב שלמה קליין)

כשחזור ולובש אותו טלית קטן, אולם בנידון דידן שלובש טלית קטן אחרת יש לומר דמברך. ומצינו כן להדיא בשו"ע הרב (סי' ח' ס"א) וז"ל: הפושט טליתו ובשעה שפושט דעתו לחזור וללבוש מיד אין צריך לברך עליו כשיחזור וילבשו מיד אפילו לא נשאר עליו טלית קטן אפילו פושט בבית זה וחזור ולובשו בבית אחר לא הוי הפסק "כיון שחזור ולובש אותו הטלית בעצמו" שכבר בירך עליו וגם לא הסיח דעתו כלל מלבישתו לכן נפטר בברכה שבירך עליו כשלבשו בפעם ראשונה, עכ"ל, הרי שתנאי התנה שלובש אותו הטלית בעצמו אבל אם לובש טלית אחרת צריך לחזור ולברך.

ובאמת מבואר כן בשו"ע להדיא (שם סי' ב') בדינא דאם יש לו כמה בגדים של ד' כנפות שפסק המחבר (שם סי' ב') דכולם חייבים בציצית ואם לבשם כולם בלא הפסק והיה דעתו מתחלה על כולם לא יברך אלא ברכה אחת, אך אם מפסיק ביניהם צריך לברך על כל אחת ואחת וכו'. ומבואר שם במג"א (סקי"ד) ובמשנה ברורה (סקכ"ח) דהכוונה בהפסיק הפסק גדול שהוא בכלל היסח הדעת, וא"כ מבואר להדיא לענין שאלתינו דאם הפסיק זמן רב מעת הברכה עד לבישת הטלית השניה דצריך לחזור ולברך. [ודברי התה"ד סק"ט-י' והמגיני חיים סי' זה צ"ב עפ"יז].

אם מועיל כוונה בברכת ציצית בבוקר לפטור את הציצית שיחלוף לאחר זמן והנה אף אם יכוון בהדיא בעת ברכת הציצית בבוקר לפטור את הטלית קטן שילבוש אחר הצהריים לא יועיל כלום, דעל אף דמבואר במג"א ובמשנה ברורה (סי' ח' סקל"א) בשם שאר אחרונים דאם היה דעתו בשעת ברכה על לבישת הבגד השני אין צריך לחזור ולברך, מ"מ כ"ז כשלא הפסיק ביניהם, אבל אם הפסיק זמן של היסח הדעת משעת הברכה על הבגד הראשון עד לבישת השני, לא מהני וצריך לחזור ולברך על השני, וכמבואר בהגה' רע"א (על המג"א סקט"ד), ובמשנה ברורה (סקכ"ח). וא"כ בנידון דידן שמחליף את הט"ק בערב שבת אה"צ

זכרון לצדיקים

מאת חזקי ויזל

י"ג בתשרי ה'תקצ"ח: הגאון רבי עקיבא איגר זצוק"ל (פרק ב)

כך בדורו להגיע לדורות שהגיע, שהוא התקבל לפוסק הכי גדול ותורתו תאוות כל נפש לומדי התורה וכו'. ענה מרן החפץ חיים, שבכל דור ודור יורד שפע של סייעתא דשמיא לאותו דור לזכות בחלקו בתורה, וכיון שבדורו של הגרע"א החלה תנועת ההשכלה לפשות בעולם, הרי שכל השפע של התורה שירד לאותו דור נשאל עומד ולא מנוצל ע"י רוב הדור, ולכן הגרע"א שהתאמץ כל כך בלימודו, זכה בסייעתא דשמיא של נטילת חלק כולם, שנטל את השפע המיוחד שלא נוצל בדורו!

(מאיר עיני ישראל חלק ב')

*

בספר "קול צופיך" (ח"ג עמוד קכ"ה) הביא, כאשר היה רבי עקיבא איגר בבית חותנו, קודם שהחליט חותנו לקחתו לחתן, היו שם תלמידי חכמים שדיברו ביניהם בדברי תורה ורבי עקיבא איגר ישב ושתק כאינו יודע מאומה, וכאשר ראה חותנו כך שלחו לביתו, ביקש הוא להשאר בעיר, וכעבור שבוע החל לפתוח פיו בדברי תורה ולאחר ימים נודע, כי היות והיה אז במקום עוד מועמד - לא רצה רבי עקיבא איגר להיות מתכבד בקלון חבריו והעדיף להתבזות בעצמו ואפילו להשלח לביתו ובלבד שלא להלבין פניו של השני.

(המשגיח דקמניץ - הרב שטרן)

למד תורה עם תלמידים מתוך יסורים קשים "והנה האברך הקדוש הזה רבי עקיבא איגר זצ"ל, אף גם שהיה בטבעו חלוש המזג מאוד, והיה כל ימיו מדוכה ביסורין, ונוסף לזה מנע מעצמו מאכל ומשתה ככל האפשר, ורק כשיעור החיות את נפשו, אבל בכל זאת לא פסק פומיה מגירסא, ושקידתו והתמדתו בתורה ויראת אל כל היום, היתה נפלאה... והיה מוסיף והולך בעבודת ה'... וקודם פטירתו כתב שתי צוואות וכו', ובתוך הדברים כתב: שלא יספידוהו רק בפניו, אבל גם אז לא יגידו עליו שבחים, רק שמשנות ט"ו מחייו, למד תורה עם תלמידים מתוך יסורים קשים". (חוט המשולש)

*

נטל השפע המיוחד שלא נוצל בדורו

הגה"צ רבי יחזקאל הלוי לוינשטיין זצ"ל, שלמד בבחרותו בראדין, סיפר באחת משיחותיו: שמעתי מהחפץ חיים זצ"ל, שהתעורר מגדלות הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, ואמר שהגיע לזאת כי היה בתקופה שנטל חלק כולם ("אור יחזקאל", מדות עמוד מ"ב). הג"ר שמואל טרוביץ זצ"ל, רב וראש ישיבה בראשון לציון בעל "מעדני שמואל" סיפר, ששח לו הרב הגאון דוד צבי זילברשטיין זצ"ל מת"א, שהיה נוכח פעם אחת אצל מרן החפץ חיים זצ"ל, ושמע ששאלוהו במה זכה הגאון רבי עקיבא איגר, שנתייחד כל

אחד הולך בדרך אחד לבדו בעבודתו ית"ש. אז יראה כל אחד על דרך עבודתו, כי הוא זה תכלית הנקודת האמת האמצעית, אשר אליו פונים כל הדרכים הטובים מכל צדיק וצדיק. כי באמת הכל אחד, ואין שום הפרש ביניהם, ושפיר קאמר כל אחד ואחד על דרך עבודתו, הנה זה הוא לנקודת האמת, כי הכל אמת, והכל נכלל בתכלית האחדות בנקודת נקודה האמצעית.

(יהודה לקדשו א, ל)

*

למדנו מגדולי עולם עד כמה הגאונות והידיעות בתורה היו משולבות עם החובות שבין אדם לחברו. מעשה ברבינו עקיבא איגר, שהוצע לו שידוך ואבי המדוברת רצה לתהות על קנקנו בלימוד ושוחח עמו בדברי תורה. האיש שאל שאלה בסוגיא מסויימת - ורבי עקיבא איגר שתק. החותן המיועד שאל שוב ושוב - ורבי עקיבא איגר יושב דומם כאילו תשובה אין בפיו. הנוכחים לא הבינו, שכן רבי עקיבא איגר היה נודע לשם ולתהילה כבר בבחרותו, ואיך יתכן שלא ידע להשיב על שאלות פשוטות בסוגיא. שאלו אביו לפשר הדבר, והשיב הגרעק"א: השאלה שנשאלתי, בטעות יסודה. כל השאלה עלתה רק משום שלא למדו נכונה את סוגיית הגמרא, ואילו היתה נלמדת כראוי - אין מקום כלל לשאלה זו. אך אילו הייתי מסביר זאת, ממילא היתה עלולה להיות פגיעה בהם - ומוטב שהשידוך יתבטל ולא אגרום לפגיעה ביהודי.

(הגאון רבי אלעזר שך, "משולחנו של רבינו", קיב)

*

פעם כשדברו על גדלותו של הגאון רבי עקיבא איגר, התבטא ה"חזון איש" זצ"ל ואמר: "רעק"א היה יכול להיות בדורו של הרשב"א, נאר דער אייבישטער האט רחמנות געהאט אויף אונז, און גיגעבן רעק"א אין אונזער דור" [אלא שריחם הקב"ה עלינו ונתן לנו הגרע"א בדורינו]. כך שמע ר' דוד (פרנקל) מפיו. ("זכור לדוד", רסט)

ראה בשו"ת "ציץ אליעזר" מהגרא"י וולדנברג חלק י"ד סימן ק (עמ' קפ"ה): "סיפר לי הגר"י אברמסקי ז"ל, שהגר"ח הלוי החשיב מימרא של הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל כמימרא של אחד מהראשונים ז"ל".

(הרב אהרן סורסקי-מלך ביופיו)

*

מחול לצדיקים

בספרו "תורת אמת" (ח"ב קא, ג) מביא הגה"ק רבי לייבלה איגר מלובלין זי"ע, ביאור מאמר חז"ל ששמע מזקנו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בה ביטא למעשה את אחת מיסודי ההנהגה שקיבל ממנו, והוא ההתבוננות בנקודת האמת, אשר על ידה ידע האדם להוקיר ולהעריך כל דרכי הצדיקים בעבודתם להשי"ת, כי אף על דרכיהם השונים כולם כאחד סובבים והולכים על קוטב נקודה אחת, העבודה להשי"ת.

וזה לשונו במאמריו לט"ו באב: דבר בעתו מה טוב בשם כ"ק אא"ז הנשר הגדול הגאון הקדוש רשכבה"ג רבינו עקיבא איגר זצוקלה"ה זי"ע ועכ"י אמן, שאמר על המובא בגמרא תענית (לא): עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבוא וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו וגו'. יש לפרש כי הנה בעולם הזה כל צדיק וצדיק עובד את השי"ת בדרך אחד לבדו, לא כדרך הצדיק הזה דרך הצדיק הזה. אך לעתיד יתגלה כי כל אלה הדרכים דרך אחד הוא, וכולם כאחד סובבים והולכים על קוטב מרכז תכלית נקודה אחת. וזהו עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, היינו אז יתגלה כי כל דרכי הצדיקים בעולם הזה היו בבחינת מחול, כעגול סביב סביב, שהכל אחד לתכלית מרכז הנקודת אמת שביניהן. וזהו והוא יושב ביניהם, וכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר הנה אלוקינו זה קוינו לו, היינו אף שבעולם הזה היה נראה כמו שכל

זכרון לצדיקים

כ"ז בתשרי תק"ב: רבי אלעזר רוקח זצ"ל בעל "מעשה רוקח"

"שמועה באה ונמס כל לב ורפו כל ידים ונשברה כל רוח וכל ברכים מילה לא ברורה מים על כי נפל גבור ויאבדו כלי מלחמה. הוא ניהו הגאון החסיד המפורסם בכל קצוי ארץ וים רחוקים כבוד המנוח מורנו הרב רבי אלעזר שהורה צדק לעדת ה' קודש בק"ק בראד ובק"ק אמסטרדם ורגלוהי דלאו בר אינש אלא מלאך רגלו רגל ישרה לאתר דמתבעי תמן אובילו יתיה זכה להקבר בארץ הקדושה. לזאת יחרד לב כל ירא וחרד ויתר ממקומו וימלאו מתניו חלחלה וראוי להגדיל המספד ולהרבות הבכיה שלא להכשל ח"ו בעונש מתעצל בהספדו של חכם. אמנם להיות עיקר תועלת ההספד אשר החי יתן אל לבו להתעורר בתשובה וחכמי המוסר אמרו בפירוש מה שאמרו חז"ל אם אין חכמה אין יראה ר"ל שאי אפשר לבוא להתעוררות התשובה והיראה אם לא מתוך דברי תורה אף אנו נימא קצת דברי תורה בסדר שבוע העברה... המשך המספד נאבד, והמדפיס בספר הנ"ל מתנצל וכותב: כאן חסר הסיום, וחבל עד דאבדין ולא משתכחין".

חיבוריו הקדושים אשר הניח אחריו ברכה, הראשון הוא ספרו "מעשה רוקח" על משניות, והשני הוא ספרו ארבעה טורי אבן והם היו על הרמב"ם שנדפסו אח"כ בספרי הרמב"ם דפוס וילנא וח"י הש"ס, ושו"ת ודרושים נחמדים ונדפסו ע"י נכדיו בשנת תקמ"ט ומאז לא נדפס והוא ספר יקר המציאות מאוד, והשלישי הכי נכבד סה"ק "מעשה רוקח" על התורה דרושים נחמדים בפרדס, וכנראה מקונטרס מלאכת המשכן שהגה"ק המחבר עשה הקדמה לספרו אך לא נדפסה והגרא"ה היה אביו של אדמו"ר מרן הגה"ק ר"ש מבעלזא זצ"ל זי"ע ועכ"י.

תולדות הגה"ק המחבר זצ"ל (ע"פ דפוס מונקטש)

הגה"ק מוהר"ר אלעזר רוקח נולד בק"ק קראקא (כך חותם עצמו בתשובותיו והסכמותיו ה"ק אלעזר מקראקא) לאביו הגאון מוהר"ר שמואל שמעלקא מרגליות אב"ד דק"ק ליסקא ועלקיש ונתקבל לאבד"ק ראקוב (ע"י ארבעה טו"א ס"ט חותם עצמו על היתר עגונה בראקוב בשנת תס"ח), ומשם נתקבל לאבד"ק טארנאו ובערך שנת תע"ט נתקבל לרב בבראדי תצ"ו, וביום כ"ז אלול תצ"ח בא לשבת על כסא הרבנות באמסטרדם וכבוד גדול עשו לו בבואו לשם כי עשו לכבודו מטבע של כסף חקוק עליה צורתו עד חצי גופו וסביב כתוב מוהר"ר אלעזר בן מוהר"ר שמואל אבד"ק בראד. בשנת ת"ק הדפיס באמ"ד ספרו "מעשה רוקח" על משניות ע"ד האמת וקצת פשטות לאמיתה של תורה (והמדפיסים הדפיסו ממנו אח"כ קצת בספרי המשניות), ובשנה הזאת בדרושו שדרש בבית הכנסת י' טבת הודיע להם כי גמר לעזבם ולעלות לאה"ק, ובעשירי לחודש סיון שנת ת"ק עזב את העיר ויבא שלם אל מחוז חפצו היא העיר צפת אשר אָוְתָהּ וגם כלתה נפשו אליה בגעגועים, וביום ש"ק ג' דחול המועד סוכות תק"ב כבה נר ישראל ויקבר שם במערת האשכנזים בקברות הרבנים זי"ע ועכ"י.

[בספר דרושי רבינו חיים כהן נמצא הספד על מחברנו הגאון הקדוש זצ"ל, שנשא עליו הגאון רבינו חיים כהן ראפאפרט זצ"ל אב"ד דק"ק לבוב.

וזה נוסח ההספד:

דרוש כ"ח. הספד על הרב המאור הגדול מו"ה אלעזר מאמסטרדם זללה"ה הגדתי ת"ה כ' סיון תק"ב לפ"ק.